

تأثیر بیش گذاری ریال بر میزان و ساختار حمایت داخلی در بخش کشاورزی ایران

امید گیلانپور مینا حجازی*

تاریخ دریافت: 1387/8/6 تاریخ پذیرش: 1388/6/11

کیده

در این مقاله چگونگی تأثیرپذیری معیار کلی حمایت به عنوان شاخص اندازه‌گیری میزان حمایت از بخش کشاورزی از متغیر نرخ ارز به صورت تئوریک مورد توجه قرار گرفته و تأثیر بیش ارزش گذاری ریال بر میزان و ساختار حمایت از بخش کشاورزی ایران طی سال 1380 1384 گیری شده است. نتایج این مقاله بیانگر آن است که ارزش گذاری بیش از حد ریال، سبب بیش برآوردی معیار کلی حمایت در سال 1381 1383 و در مقابل کم اثر سیاست قیمت بر میزان حمایت داخلی از محصولات کشاورزی نه تنها متاثر از شیوه حمایت داخلی (ی حمایت قیمتی از محصول بر نهاده‌ای یا بر عکس) است بلکه از میزان تغییر در حمایت‌های قیمتی و نهاده‌ای ناشی از انحراف نرخ ارز نیز تأثیر می‌پذیرد.

Q18 F13 F31:JEL

های کلیدی: کشاورزی، معیار کلی حمایت، ایران

* به ترتیب استادیار و مدیر گروه پژوهشی بازاریابی و تجارت خارجی کارشناس ارشد موسسه ریزی اقتصاد کشاورزی ی روستایی

E-mail: omid.gilanpour@gmail.com

نویسندگان از قای مهندس ولی‌الله فریادرس به سبب ارایه‌ی دیدگاه . یافته تعبیرات و نتایج این مقاله متعلق به نویسندگان بوده و به طور الزامی نظرهای اقتصاد کشاورزی ی روستایی نیست.

کشورهای سازمان تجارت جهانی در موافقت ی کشاورزی موظفند در سه حوزه گوناگون یعنی حمایت‌های داخلی¹ رسی به بازار² و یارانه‌های صادراتی³ تعهدهایی را بپذیرند. در این تعهدها نه تنها بایستی سطح حمایت‌ها محدود شود، بلکه باید کم‌کم کاهش هم پیدا کند. وجه این تعهدها یعنی محدود کردن میزان حمایت‌ها به یک سقف معین و کاهش تدریجی سقف تعهد شده تحت تاثیر نرخ ارز (یا به عبارت روشن چگونگی گذاری پول ملی) اما نکته‌ی جالب آن است که به این عامل در موافقت کشاورزی، بسیار سطحی پرداخته شده است به گونه‌ای که بی‌توجهی به را می‌توان یکی از های بسیار مهم موافقت ی کشاورزی در اروگوئه برشمرد. بی‌توجهی به چنین عوامل بی‌ی ی بکاهد (WTO,G/AG/NG/W/73,2000).

در پیوست ضمیمه 5 ی کشاورزی این نکته وجود دارد که کشور

متعهد به شناورسازی رژیم ارزی خود هستند و فرض مداخله نکردن دولت ارز به صراحت از قیمت بازاری نرخ ارز یاد می‌کند. اما واقعیت آن است که دولت شناور ارز مداخله می‌کنند و قرض انجام شده به شدت قابل خدشه است. افزون بر این حتا ها بعد از عضویت در سازمان جهانی تجارت، در بازار ارز مداخله نکنند - که البته می‌کنند - نمی‌توان از تاثیر نرخ ارز منحرف شده قبل از عضویت بر میزان حمایت تثبیت شده از زمان جهانی تجارت چشم‌پوشی کرد.

کاران⁴ (2002) ی خود برای مورد مجارستان بدون اشاره به تاثیر ساختار حمایت بر شیوه‌ی تاثیرگذاری سیاست قیمت‌گذاری نرخ ارز، نشان دادند که حمایت قیمتی از تولیدکننده در شرایط ارزش‌گذاری بیش از حد پول داخلی در مجارستان، موجب

1-Domestic Support

2-Market Access

3-Export Subsidy

4 -Gábor and et al

ارزش‌گذاری ریال بر میزان و ساختار ...

بیش برآوردی معیار کلی حمایت در این کشور شده است. ولی در این مطالعه میزان این بیش برآوردی و تاثیر آن بر ساختار حمایت داخلی در این کشور مورد غفلت واقع شده است. برینک¹ (2005) نیز به اهمیت نرخ ارز در محاسبه‌ی میزان کلی حمایت توجه کرده ولی هیچ‌ای به تاثیر انحراف نرخ ارز بر میزان و ساختار حمایت داخلی نکرده است.² (2005) نشان داد که کاهش ارزش دلار سبب افزایش میزان معیار کلی حمایت در برخی کشورها شده ولی چگونگی تاثیر این امر بر ساختار حمایت کشورهای مورد بررسی مغفول . گیلانپور (2007) به بررسی تئوریک چگونگی تاثیرپذیری حمایت داخلی از نرخ ارز پرداخت و نشان داد که برآیند اثر سیاست قیمت‌گذاری نرخ ارز بر میزان حمایت داخلی از محصولات کشاورزی خود متاثر از شیوه ی دولت در بازار ارز برای تثبیت و یا تقویت ارزش ریال دو مولفه

ی دولت در بازار ارز برای تثبیت و یا تقویت ارزش ریال دو مولفه که طی چهار دهه‌ی گذشته همواره در اقتصاد ایران وجود داشته است. تاثیرپذیری تعهدات کاهشی کشورمان در چارچوب مذاکرات پیوستن به سازمان جهانی تجارت مساله‌ای است که پیش از این نیز مورد توجه قرار گرفته است، (گیلانپور، 2006؛ پرمه و سیدی، 1384؛ کمیجانی کاران، 1381).

در این مقاله اثر نرخ ارز بر حمایت داخلی مورد توجه قرار گرفته و تاثیر آن بر اندازه و ساختار حمایت در بخش کشاورزی ایران اندازه‌گیری شده است.

✦

میزان حمایت داخلی که بر حسب "معیار کلی حمایت"³ گیری می‌شود، ارزش پولی یارانه‌های پرداختی به تولیدکنندگان را نشان می‌دهد. این حمایت‌ها را می‌توان تقسیم‌بندی کرد: حمایت‌های متناسب به محصول و حمایت‌های عامی که مختص هیچ محصول خاصی نیست (غیر م ( ) (1)). حمایت متناسب به محصول،

1-Brink

2-Schnepf

3-Aggregate Measurement of Support

خود شامل حمایت‌های قیمتی از محصول و پرداخت یارانه به نهاده‌های تولیدی است)
(2)

$$TAMS = \sum_{i=1}^n AMS_i + \sum_{k=1}^k EMS_k \quad (1)$$

$$AMS_i = (P_{id} - P_{iw}e)Q_i + \sum_{j=1}^m S_{ij} \quad (2)$$

$$S_j = (r_{jw}e - r_{jd})q_j \quad (3)$$

$$AMS_i = (P_{id} - P_{iw}e)Q_i + \sum_{j=1}^m (r_{jw}e - r_{jd})q_j \quad (4)$$

که :

TAMS¹: مجموع معیار کلی حمایت

AMS_i: معیار کلی حمایت مربوط به محصول i

EMS²: معادل معیار کلی حمایت غیر متناسب به محصول خاص

P_{di}: قیمت داخلی محصول i

P_{iw}: قیمت جهانی محصول i

r_{jw}: قیمت جهانی نهاده j

r_{jd}: قیمت داخلی نهاده j

e:

Q_i: I مشمول قیمت حمایتی

q_j: j مشمول دریافت یارانه و

S_{ji}: مقدار یارانه‌ی پرداختی به نهاده j . i

هر دو بخش حمایت‌های قیمتی از محصول و پرداخت یارانه به نهاده‌های تولیدی، تحت تاثیر چگونگی ارزش‌گذاری پول ملی قرار دارند، ولی چگونگی این تاثیرپذیری به طور کامل با همان طور که در رابطه 2 دیده می‌شود، افزایش ارزش پول ملی سبب

1-Total Aggregate Measurement of Support

2-Equivalent Measurement of Support

ارزش‌گذاری ریال بر میزان و ساختار ...

تر شدن کالای مشابه خارجی می‌شود و با فرض ثابت ماندن قیمت حمایتی داخلی، شکاف قیمتی افزایش می‌یابد و میزان حمایت قیمتی از محصول یعنی بخش اول 2 بیش‌تر می‌شود و برعکس، کاهش ارزش پول ملی موجب گران‌تر شدن کالای مشابه خارجی شده و با کم کردن شکاف قیمتی سبب کاهش میزان حمایت قیمتی می‌شود. اما تاثیر نرخ ارز بر میزان حمایت نهاد - اعم از قابل یا غیر قابل استناد به محصول (4 و یا

3) - به طور کامل برعکس است. زیرا افزایش ارزش پول ملی سبب ارزان

ی مشابه خارجی شده و از آن جایی که برای حمایت از بخش کشاورزی، قیمت نهاد کشاورزی در داخل کم‌تر از قیمت جهانی آن است؛ با فرض ثابت ماندن قیمت حمایتی نهاد، شکاف قیمتی کاهش یافته و میزان حمایت نهادی کم‌تر می‌شود. برآیند اثر سیاست قیمت‌گذاری نرخ ارز بر میزان حمایت داخلی از محصولات کشاورزی خود متاثر از شیوه اعمال حمایت داخلی است. چون هرگاه سهم حمایت‌های قیمتی از کل حمایت بیش حمایت گذاری بیش از حد پول داخلی سبب افزایش معیار کلی حمایت شده ی مقابل، هرگاه سهم حمایت ای از کل حمایت بیش حمایت‌های قیمتی باشد، ارزش گذاری بیش از حد پول داخلی سبب کاهش معیار کلی حمایت می‌شود.

ی دولت در بازار ارز برای تثبیت و یا تقویت ارزش ریال دو مولفه

که طی چهار دهه‌ی گذشته همواره در اقتصاد ایران وجود داشته است. چرایی وجود و تداوم این دو پدیده در اقتصاد ایران موضوعات بسیار مهمی است که تا کنون بسیار به آن پرداخته شده است و بعد از این نیز می‌باید به آن پرداخت. اما در این جا تلاش می‌کنیم تا با استفاده از الگوی برابری قدرت خرید¹ ی وجود یک قیمت، میزان بیش گذاری ریال در ایران را مورد توجه قرار دهیم.

"وجود یک قیمت" متضمن آن است که نرخ ارز به صورت خودکار تعدیل شود.

اگر تنها یک کالا در جهان وجود داشت، نرخ ارز می‌باید برای همان یک کالا تعدیل می‌شود.

در دنیای بی‌شمار کالایی امروز، این تعدیل در مورد سطح عمومی قیمت‌ها رخ می‌سرخ دیگر تغییر در سطح عمومی قیمت (تغییرات تورم) در دو کشور، سبب تغییر در نرخ . این مساله را می‌توان به شکل زیر نشان داد:

$$(1 + \pi_w) = (1 + \pi_d)(1 + \sigma) \quad (5)$$

که در آن π_w π_d به ترتیب نرخ تورم داخلی و خارجی و σ نشان میزان تغییر در ارزش پول ملی است. 5 نشان می‌دهد که اگر میزان تورم در داخل کشور بیش ج باشد، ارزش پول ملی می‌باید کاهش یابد که این امر به معنای افزایش نرخ ارز . به این ترتیب نرخ ارز واقعی به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$e^* = e/(1 + \sigma) \quad (6)$$

که در آن e^* e به ترتیب نرخ ارز حقیقی و واقعی است. روشن است که این شرایط تنها وقتی درست است که دولت‌ها در بازار ارز مداخله نکنند. در این شرایط می‌تواند 3 پیوست ضمیمه 5 ی کشاورزی، برای تبدیل قیمت کالاهای کشاورزی خارجی به پول داخلی از متوسط نرخ ارز بازاری استفاده کرد.

$$P_d = P_w e \quad (7)$$

که در آن P_d P_w به ترتیب قیمت داخلی و خارجی بوده و e

نتایج و بحث

در بسیاری از کشورها، دولت‌ها مبادرت به مداخله در بازار ارز می‌کنند. ایران هم از این قاعده مستثنی نیست. اما با نگرش به گستردگی مداخلات دولت در اقتصاد ایران می‌داشت که حجم مداخلات در بازار ارز نیز اندک نباشد. گیری میزان انحراف ناشی

(1) در کنار روند قیمت دلار در بازار آزاد طی سال

1371 به بعد، نرخ تورم در ایران و ایالات متحده مقایسه شده است. دقت در ستون دوم این جدول نشان می‌دهد که دولت دو بار در سال 72 81 ی شکاف عظیم ایجاد

ارزش‌گذاری ریال بر میزان و ساختار ...

شده بین قیمت رسمی و بازاری دلار دست به کاهش رسمی ارزش پول ملی زده است. یمی دولت در بازار ارز ایران، در این مقاله به ناچار فرض شده است که قیمت تعیین شده برای دلار در سال 1372 با ارزش حقیقی آن برابر بوده و با این فرض، قیمت حقیقی دلار بر اساس روش "برابری قدرت خرید" طی سال 1372 1384 (1) ارایه شده . بر اساس نتایج به دست آمده می‌توان گفت طی 1380 1384 ریال، بین 12 78 درصد بیش گذاری شده و بار دیگر میزان این بیش گذاری نیز در حال افزایش است.

(1). مقایسه‌ی ارزش واقعی و حقیقی دلار در ایران بر اساس " خرید " یل تفاوت نرخ تورم در ایران و ایالات متحده 84-1371

درصد بیش گذاری ریال	ارزش حقیقی خرید	ارزش اسمی ^a		1371	
		امریکا ^c	ایران ^b		
-	-	3,11	24,4	65,72	1371
5,81	1755	5,43	22,9	1653	1372
24,29	2311,51	2,65	35,2	1750	1373
47,89	3358,35	2,83	49,4	1750	1374
59,33	4312,52	2,95	32,2	1754	1375
64,64	4963,93	1,82	17,2	1755	1376
69,60	5772,35	1,56	18,1	1755	1377
73,97	6741,97	2,83	20,1	1755	1378
76,09	7340,23	3,42	12,6	1755	1379
78,04	7993,17	2,30	11,4	1755	1380
12,11	9055,49	1,99	15,8	7958	1381
19,48	1028,55	2,00	15,6	8282	1382
24,22	11504,96	2,99	15,2	8718	1383
27,56	12456,11	3,54	12,1	9023	1384

a : بانک مرکزی ج. . ایران
 b بانک مرکزی ج. . ایران
 c محاسبه شده به وسیله‌ی نویسندگان برای سال شمسی بر اساس www.inflationData.com

حمایت کننده‌ی تجارت از بخش کشاورزی ایران هم‌چون بسیاری از کشور جهان به دو صورت کلی انجام می‌گیرد. حمایت قیمتی که به طور عمده به صورت تضمین خرید محصولات کشاورزی انجام می‌گیرد. دوم حمایت نهاده‌ای از تولیدکنندگان بخش کشاورزی که به صورت توزیع یارانه های تولید صورت می‌گیرد. هایی که به صورت یارانه‌ای در اختیار تولیدکنندگان بخش کشاورزی ایران قرار می‌گیرد خود به دو ی عمومی تقسیم می‌شود. هایی که مختص تولید بخش کشاورزی است و دیگر بخش‌های اقتصادی در مصرف آن رقیب بخش کشاورزی نیستند (کودهای شیمیایی) هایی که بخش کشاورزی در مصرف آنها رقیب دیگر (تفکیک نهاده‌های تولید به صورت بالا از آن رو دارای اهمیت است که به ما کمک می‌کند از بیش برآوردی میزان حمایت انجام شده از بخش کشاورزی ایران پرهیز کنیم.

ی دولتی در اقتصاد ایران سبب شده تا تمامی بخش درکشور به طور اساسی بسیاری از نهاده ی تولیدی را به صورت یارانه‌ای دریافت کنند. های انرژی با قیمتی به مراتب پایین‌تر از قیمت‌های جهانی در اختیار ، خدمات و کشاورزی ایران قرار می‌گیرد. روشن است که این بخش از یارانه‌ها مختص بخش کشاورزی نبوده و نمی‌شود. ها را در شمار حمایت از بخش کشاورزی محاسبه کرد. زیرا بر اساس بند 2 ی یارانه جبرانی¹، شرط یارانه محسوب شدن هرگونه پرداخت انتقالی خاص بودن آن است و کل قتالی دولت ایران برای این گونه از نهاده‌ها خاص بخش کشاورزی نیست. این موارد تنها آن بخش از پرداخت انتقالی که مازاد بر سایر بخش‌ها در اختیار بخش کشاورزی قرار گرفته به عنوان یارانه‌ی خاص بخش کشاورزی در نظر گرفته شده است.

در این مطالعه معیار کلی حمایت در بخش کشاورزی ایران طی سال 1380 1384 ی حمایت تفکیک حمایت‌های قیمتی و نهاده . حمایت ی حمایت

ارزش‌گذاری ریال بر میزان و ساختار ...

قیمتی و نهاده‌ای تقسیم حمایت‌های قیمتی برای تمامی محصولات محاسبه شد که دولت برای آن‌ها قیمت تضمینی اعلام و اعمال کرده . به دلیل نبود آمار تفکیکی برای میزان نهاده‌ی مصرفی برای تولید هر محصول در کشور، این نوع حمایت به صورت حمایت ای غیر قابل استناد به محصول خاص محاسبه شد. این امر به عنوان یک رویه در محاسبات معیار کلی حمایت معمول است.

های مختص بخش کشاورزی همگی قابل تجارت هستند و تفاوت قیمت سیف وارداتی با قیمت توزیعی در مقدار توزیع آن به عنوان یارانه در نظر گرفته شد. برخی از های غیراختصاصی بخش کشاورزی مثل حامل‌های انرژی قابل تجارت و برخی دیگر مثل (به دلیل شرایط خاص نظام بانکی در ایران) غیر قابل

دلیل غیرخاص بودن پرداخت انتقالی در مورد همه‌ی این نهاده‌ها، مقدار یارانه تفاوت قیمت پرداختی از سوی کشاورزان با متوسط قیمت پرداختی توسط سایر ها به عنوان یارانه‌ی بخش کشاورزی محاسبه و منظور شد.

برای تعیین تاثیر نرخ ارز بر اندازه و ساختار حمایت از بخش کشاورزی ایران، تمامی محاسبات با دو نرخ بازار ارز کنترل شده و ارز آزاد (در صورت مداخله نکردن دولت در بازار) تکرار شد.

(2). معیار کلی حمایت داخلی از بخش کشاورزی ایران به تفکیک حمایت قیمتی و

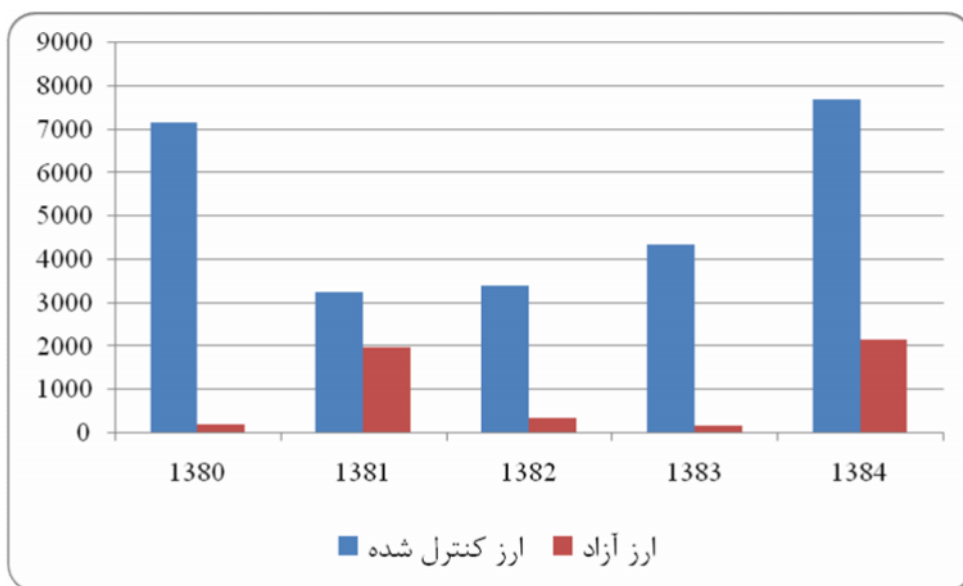
ر اساس ارز کنترل شده و آزاد طی دوره 1380 1384 (میلیارد ری)

معیار کلی حمایت	حمایت نهاده‌ای غیر قابل		حمایت قیمتی		ارز کنترل شده	
	ارز کنترل شده	ارز کنترل شده	ارز کنترل شده	ارز کنترل شده		
12573	12335	12367	5176	205,8	7159	1380
15305	15335	13311	12084	1995	3251	1381
18188	18574	17839	15169	349,5	3406	1382
25395	24670	25216	20328	178,8	4342	1383
44948	41738	42752	34036	2169	7702	1384

: محاسبات تحقیق

(2) معیار کلی حمایت داخلی از بخش کشاورزی ایران به تفکیک حمایت قیمتی و طی سال 1380 1384 بر اساس نرخ ارز در بازار کنترل شده و آزاد نشان می‌توان دریافت که میزان حمایت قیمتی بر اساس نرخ ارز آزاد به نسبت ارز کنترل شده در سال 1381 در شرایطی که دولت ارزش پول ملی را 350 درصد کاهش داده 55 درصد کاهش یافت که نشان ی افزایش واقعی میزان حمایت قیمتی در سال 1381 . این موضوع را می‌توان به وضوح در ستون سوم این جدول دید. در عین حال بر اساس این نرخ ارز مقدار مطلق حمایت قیمتی در سال 84 1381 7 درصد رشد یافته است. اما مقایسه‌ی ستون دوم و سوم این جدول بیانگر چند نکته است. نخست آن که ارزش‌گذاری بیش از حد پول داخلی موجب بیش‌برآوردی حمایت قیمتی شده به گونه‌ای که میزان این بیش‌برآوردی طی دوره بررسی بین 63 3378 . دیگر آن که بر حسب نرخ ارز مطلق حمایت قیمتی در سال 1384 1381 967 (1) این موضوع را به‌تر نشان می‌دهد.

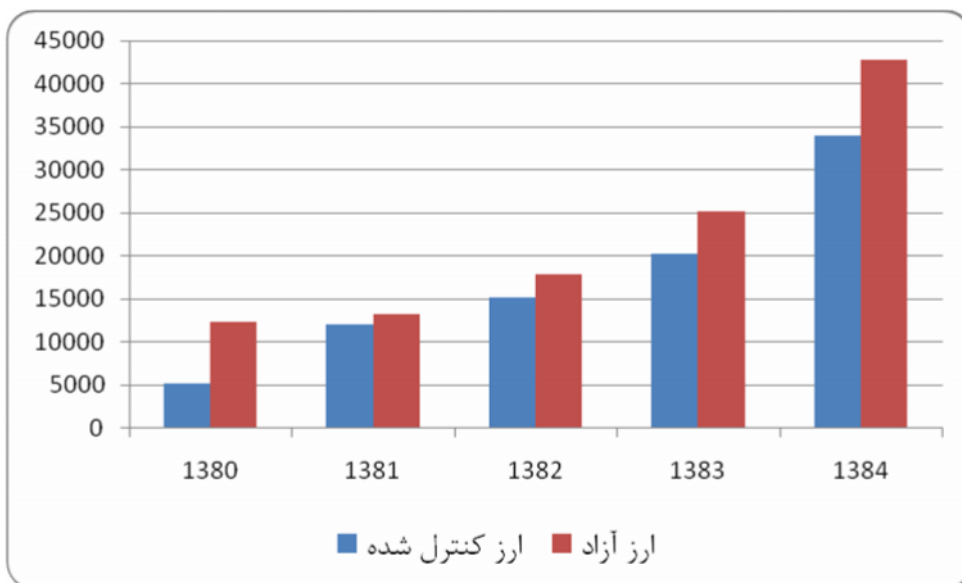
(2) نشان می‌دهد که میزان حمایت نهاده‌ای بر اساس نرخ ارز کنترل شده طی دوره‌ی مورد بررسی حدود 6,6 . 1381 بر خلاف کاهش 350 درصدی ارزش پول ملی از سوی دولت، میزان حمایت نهاده‌ای بر اساس نرخ ارز کنترل 2,3 برابر شد که علت آن را باید در سهم حمایت از نهاده‌های غیر قابل تجارت از کل حمایت نهاده وجود کرد. مقایسه‌ی این ستون با ستون پنجم جدول نشان می‌دهد که گذاری بیش از حد پول داخلی موجب کم برآوردی حمایت ای که میزان این کم برآوردی طی دوره‌ی مورد بررسی بین 9,2 58 . در عین حال سرعت رشد حمایت نهاده‌ای بر اساس نرخ ارز آزاد کم حالتی است که میزان حمایت بر اساس ارز کنترل شده، محاسبه شود؛ به شکلی که میزان حمایت نهاده‌ای در سال انتهایی تنها حدود 3,5 برابر سال ابتدایی است. این نکته‌ها به خوبی (2) دیده می‌شود.

(1). مقایسه‌ی میزان حمایت قیمتی بر اساس ارز کنترل شده و آزاد
ی دوره 1380-84

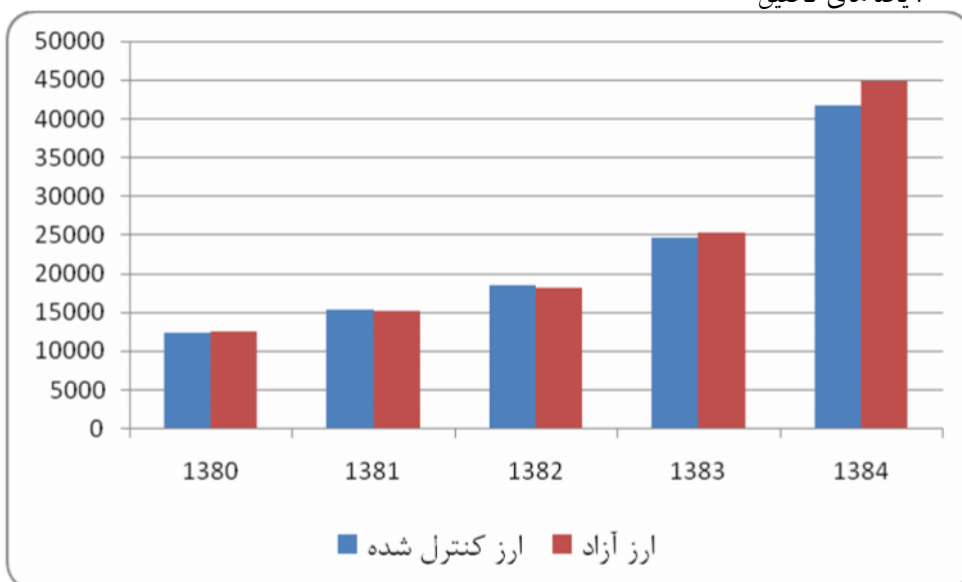
یافته‌های تحقیق:

سرانجام توجه به دو ستون پایانی جدول (2) نشان می‌دهد که ارزش‌گذاری بیش از حد ریال سبب شده تا سهم حمایت‌های قیمتی از کل حمایت‌های انجام شده از بخش کشاورزی ایران بیش از حد برآورد شود؛ به گونه‌ای که در دوره‌ی مورد بررسی، سهم متوسط حمایت قیمتی از کل حمایت انجام شده از بخش کشاورزی بر اساس نرخ ارز کنترل شده و آزاد به ترتیب 26,7 و 4,4 . در عین حال این سیاست موجب بیش‌برآوردی معیار کلی حمایت در سال 1381 و در مقابل کم‌برآوردی معیار کلی حمایت در 1382 و در مقابل کم‌برآوردی معیار کلی حمایت در 1380، 1383 و 1384 (3). این امر نشان می‌دهد که برآیند اثر سیاست قیمت‌گذاری نرخ ارز بر میزان حمایت داخلی از محصولات کشاورزی نه تنها متاثر از شیوه‌ی اعمال حمایت داخلی (ی حمایت قیمتی بر نهاده‌ای یا برعکس) است، بلکه از میزان تغییر در حمایت ای قیمتی و نهاده‌ای ناشی از انحراف نرخ ارز نیز تاثیر می‌پذیرد.

(2). مقایسه‌ی میزان حمایت نهاده‌ای بر اساس ارز کنترل شده و آزاد طی دوره 1380-84

: یافته‌های تحقیق

(3). مقایسه‌ی معیار کلی حمایت بر اساس ارز کنترل شده و آزاد طی دوره 1380-84

: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری

از آن جا که کشورها در فرآیند عضویت در سازمان جهانی تجارت موظف به شناور
نرخ ارز هستند به طور معمول فرض می‌شود که دولت
نمی‌کنند، اما واقعیت خلاف این امر است و فرض آنج
افزون بر این حتی ها بعد از عضویت در سازمان جهانی در بازار ارز دخالت نکنند -
که البته می‌کنند - نمی‌توان از تاثیر نرخ ارز منحرف شده قبل از دوران عضویت بر میزان
حمایت تثبیت شده در زمان پیوستن به سازمان جهانی تجارت چشم‌پوشی کرد.
بیش از حد ریال در ایران نمونه‌ی بارزی از این امر است.
گذاری بیش از حد ریال بر اندازه و ساختار حمایت از بخش کشاورزی موثر است.
به نحوی بر اساس نتایج این مطالعه موجب بیش‌برآوردی حمایت قیمتی، کم‌برآوردی حمایت
ای در تمامی دوره مطالعه و نهایتاً بیش برآوردی معیار کلی حمایت در سال 1381
1382 و در مقابل کم برآوردی معیار کلی حمایت در سال 1383 1384 1384
این امر نشان می‌دهد که برآیند اثر سیاست قیمت‌گذاری نرخ ارز بر میزان حمایت داخلی
از محصولات کشاورزی نه تنها متأثر از شیوه اعمال حمایت داخلی (غلبه حمایت قیمتی بر
ای یا برعکس) - آنگونه که گیلانپور (1386) - می‌بلکه از میزان تغییر در
حمایت‌های قیمتی و نهاده‌ای ناشی از انحراف نرخ ارز نیز تاثیر می‌پذیرد.
این نتیجه نشانگر آن است که در شرایط پیشی گرفتن میزان حمایت داخلی در کشور از
حداقل سطح مجاز می‌توان با تاکید بر انحراف ایجاد شده در اثر بیش‌ارزش گذاری ریال در
حین مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت امتیازات کمتری را اعطا کرد. در عین حال
نسبت به کاهش حمایت ای که سهم آنها بدلیل بیش‌ارزش گذاری ریال دچار
کم ی شده است، حساسیت بیشتری به خرج داد.

. و سیدی، ه. (1384) سازمان جهانی تجارت و کشاورزی ایران.

تجارت جهانی 1 (1): 1-34

کمیجانی، ا. ی . . ی . (1380). مقررات دسترسی به بازار محصولات کشاورزی در موافقت مه عمومی تعرفه و تجارت و اثرات آن بر اقتصاد کشاورزی ایران، . ریزی و اقتصاد کشاورزی، تهران.

گیلانپور، ا. . و کاظم نژاد، م. (1387). محاسبه معیار کلی حمایت در بخش کشاورزی ایران. ریزی و اقتصاد کشاورزی.

ژوهشی.

گیلانپور، ا. (1386) چگونگی تاثیرگذاری تورم بر بخش کشاورزی ایران در سازمان جهانی مجله اقتصاد کشاورزی، 1 (2): 361-370

Brink, L. (2005) WTO 2004 Agriculture Framework: Disciplines on Distorting

Domestic Support, *International Agricultural Trade Research Consortium*.

Gábor, J., Juhász, A., Kartali, J. and Jankuné, G.K. (2001) The Impact of the WTO Agreement on the present the future and the agenda of Hungarian agricultural policy, *Gazdalkodas*, 44(3):25-33.

Gilanpour, O. (2006) Challenges of Iran's agriculture sector in accession process to the WTO. *Eighth European trade study meeting*, Vienna.

Gilanpour, O. (2007) Exchange Rate Policy and its Effect on Agricultural Commitments in WTO, *USM-UPM-PETA Conference, Agriculture as a Business: The Paradigm and the Challenges*. Penang, Malaysia.

Schnepf, R. (2005) Agriculture in the WTO: Member Spending on Domestic Support, *CRS Report for Congress*.

WTO (1999) Notification Issues, G/AG/W/45

WTO (1999) Summery report of the meting held on 29-30 Sep., G/AG/R/20

WTO (2000) Fourth special session of the committee on agriculture, 15-17 Nov., Statement by Hungary, G/AG/NG/W/69

WTO (2000) Fourth special session of the committee on agriculture 15-17 Nov., Statement by Japan, G/AG/NG/W/73

WTO (2000) Fourth special session of the committee on agriculture 15-17 Nov., Statement by Norway, G/AG/NG/W/77

WTO (2000) Inflation and Exchange rate movements in the context of Domestic Support Commitment, Background paper by secretariat, G/AG/NG/S/19

www.inflationData.com